

EUROPEJSKA KONWENCJA O EKSTRADYCJI

Dariusz M. Chmiel

Autor jest absolwentem anglistyki Uniwersytetu Warszawskiego, tłumaczem prawniczym i sądowym od 1982 roku. Odbił staż w Służbie Translatorskiej Komisji Wspólnot Europejskich jako tłumacz prawa europejskiego. Przekłady publikował w "Archaeologia Polona", "Acta Academiae" i Wydawnictwie TEPIS. Obecnie pracuje na kierowniczym stanowisku w Kancelarii Sejmu. Od 1990 roku jest Sekretarzem Generalnym PT TEPIS

Najlepszym aktualnie źródłem wiedzy na temat ekstradycji jest wyczerpująca publikacja dr Zenona Knypla pt. "Europejska konwencja o ekstradycji. Komentarz", której zawdzięczam cenne informacje wykorzystane przy opracowaniu niniejszego artykułu.

Ekstradycja, będąc najważniejszą instytucją międzynarodowej pomocy prawnej w sprawach karnych, umożliwia państwu walkę z przestępczością mimo terytorialnego ograniczenia jurysdykcji organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości. Współpraca w dziedzinie wydawania osób ściganych i skazanych leży we wspólnym interesie wszystkich państw, których jednym z podstawowych obowiązków jest zwalczanie przestępczości. Polska nie jest w tym względzie wyjątkiem, a jej ustawodawstwo wewnętrzne sprzyja szerokiej współpracy międzynarodowej, albowiem nie uzależnia tejże współpracy od uprzedniego zawierania odpowiednich konwencji.

Pewne istotne cechy ekstradycji upodabniają ją do aktu wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych. Jej celem jest doprowadzenie do postawienia podejrzanego przed sądem lub wykonania kary, jest ona więc specyficznym fragmentem całego procesu karnego, niezbędnym ze względu na miejsce pobytu przestępcy.

Będąc instrumentem zapewniającym udział oskarżonego w postępowaniu karnym lub umożliwiającym wykonanie kary pozbawienia wolności, jest ekstradycja środkiem analogicznym do tymczasowego aresztowania lub nakazu osadzenia w zakładzie karnym. Różnica polega tylko na tym, że w wypadku ekstradycji oskarżony lub skazany znajduje się za granicą i do wykonania zarządzenia organu wzywającego ograniczającego wolność osobistą osoby niezbędna jest zgoda państwa, któremu przysługuje suwerenność nad danym terytorium. Celem ekstradycji jest więc zapewnienie fizycznej obecności osoby oskarżonej lub skazanej w miejscu i czasie, w którym ma się toczyć postępowanie lub ma być wykonana kara.

Od ekstradycji, jako instytucji międzynarodowej pomocy prawnej w sprawach karnych należy odróżnić wydalenie, czyli deportowanie, które stanowi jednostronny, administracyjny akt państwa oparty wyłącznie na prawie wewnętrznym i dotyczącym tylko cudzoziemców. Osoba podlegająca wydaleniu nie musi pozostawać pod zarzutem popełnienia przestępstwa, ani być skazaną. Wydalenie może jednak stanowić w istocie ukrytą ekstradycję, jeżeli następuje do państwa, które ściga cudzoziemca. W takim wypadku jego sytuacja jest gorsza niż przy zwyczajnym wydaniu na wniosek, bowiem nie obowiązuje ograniczenie ścigania. Z tego powodu, prawo niektórych państw zabrania zastępowania ekstradycji innym sposobem usunięcia danej osoby za granicę.

Artykuł 15 ust. 1 ustawy z dnia 29 marca 1963 r. o cudzoziemcach wyraźnie precyzuje przypadki, w których występuje możliwość wydalenia cudzoziemca z terytorium Polski. Może to mieć miejsce, jeżeli:

- 1) działał on na szkodę interesów Rzeczypospolitej Polskiej,
- 2) został skazany w Rzeczypospolitej Polskiej lub za granicą za zbrodnię lub występki,

3) naruszył przepisy ustawy o cudzoziemcach lub przepisy wydane na jej podstawie, albo przepisy o ochronie granic państwowych, bądź przepisy celne lub dewizowe.

4) inne okoliczności wskazują, że jego pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest niepożądany ze względu na interes publiczny.

Pod wpływem rozwoju koncepcji praw człowieka po II wojnie światowej, instytucja ekstradycji znacznie ewoluowała. Powszechnym stało się przekonanie, że ekstradycję należy stosować z poszanowaniem podstawowych praw człowieka. Orzecznictwo międzynarodowe i krajowe wyraźnie pokazuje dążenie do znalezienia równowagi między wymogami współpracy międzynarodowej w zwalczaniu przestępczości, a troską o gwarancje dla jednostki.

Rada Europy, do której należy teraz również Polska, została utworzona na mocy konwencji podpisanej 5 maja 1949 r. w Londynie przez 10 państw: Belgię, Danię, Francję, Holandię, Irlandię, Luksemburg, Norwegię, Szwecję, Wielką Brytanię i Włochy. W późniejszych latach do Rady Europy przystąpiły Austria, Cypr, Grecja, Hiszpania, Islandia, Liechtenstein, Malta, Portugalia, RFN, Szwajcaria, Turcja, Finlandia i inne, a po przemianach lat 1989-1990 również Polska i niektóre kraje Europy Środkowej i Wschodniej.

Podstawowym celem Rady Europy jest działanie na rzecz jedności europejskiej, popieranie zasad demokracji parlamentarnej i praw człowieka oraz poprawa warunków życiowych ludności. W praktyce, wszystkie zagadnienia, z wyjątkiem obrony, znajdują się w kręgu zainteresowań Rady Europy. Głównymi organami Rady są Komitet Ministrów i Zgromadzenie Parlamentarne.

Zgromadzenie Parlamentarne wydało zalecenia, na podstawie których opracowano ponad sto konwencji poświęconych różnym zagadnieniom. W dziedzinie prawa karnego, Forum współpracy państw członkowskich Rady Europy stanowi przede wszystkim Europejski Komitet do Spraw Problematyki Przestępczości (*the European Committee on Crime Problems*). Poszczególne zespoły tego Komitetu badają zagadnienia prawa karnego materialnego i formalnego, wykonania kary, kryminologii, itp. Po rozpatrzeniu i przyjęciu przez Komitet Ministrów Rady Europy, wyniki prac znajdują zastosowanie w konwencjach i zaleceniach, które prowadzą stopniowo do ujednoczenia prawa w Europie.

Europejska konwencja o ekstradycji z 1957 roku była pierwszą umową międzynarodową zajmującą się wyłącznie zagadnieniami prawa karnego. Jej głównym celem jest ujednoczenie i unowocześnienie prawnych zasad ekstradycji w państwach członkowskich oraz uproszczenie i ułatwienie obrotu ekstradycyjnego. Jednolita europejska konwencja zajęła miejsce dotychczasowych, znacznie różniących się między sobą, licznych dwustronnych konwencji ekstradycyjnych. Określa ona pozytywne przesłanki ekstradycji oraz przyczyny jej odmowy. Rada Europy pracuje ustawicznie nad ułatwieniem obrotu ekstradycyjnego i doskonaleniem jego podstawy prawnej. Uzupełnienie Konwencji o ekstradycji stanowi europejska konwencja o wzajemnej pomocy w sprawach karnych z 1959 roku.

Wśród innych konwencji Rady Europy poświęconych problematyce karnej należy wymienić europejskie konwencje o nadzorze nad osobami warunkowo skazanymi lub warunkowo zwolnionymi (1964), o karaniu przestępstw w ruchu drogowym (1964), o międzynarodowej skuteczności wyroków karnych (1970), o przekazywaniu ścigania w sprawach karnych (1972), o niestosowaniu przedawnienia do zbrodni wojennych i zbrodni przeciwko ludzkości (1974), o zwalczaniu terroryzmu (1977), o przekazywaniu wniosków o pomoc prawną (1977), dwa protokoły dodatkowe do europejskiej konwencji o ekstradycji (1978), protokół dodatkowy do europejskiej konwencji o pomocy wzajemnej w sprawach karnych (1978), o zniesieniu kary śmierci oraz o zapobieganiu przemocy podczas imprez sportowych.

Europejska konwencja o ekstradycji, sporządzona 13 grudnia 1957 roku w Paryżu przez Państwa należące do Rady Europy (weszła w życie 18 kwietnia 1960 roku), weszła w życie w stosunku do Polski

13 września 1993 roku (ratyfikowana przez Polskę 30 kwietnia 1993) i została opublikowana w Dzienniku Ustaw 21 czerwca 1994 (Dz.U. Nr 70 poz. 307). Konwencja stanowi wyłączną podstawę prawną obrotu ekstradycyjnego Polski z kilkunastoma państwami europejskimi i Izraelem.

Językami oryginału w przypadku Europejskiej konwencji o ekstradycji są języki angielski i francuski, przy czym oba teksty są jednakowo autentyczne. W *Dzienniku Ustaw* został jednak opublikowany tylko tekst angielski konwencji oraz teksty dwóch protokołów wraz z ich tłumaczeniem na język polski. Tekst angielski został opublikowany za oryginałem zamieszczonym w *European Treaty Series* 1994, nr 24.

Uwagi na temat urzędowego tłumaczenia:

Należy zaznaczyć, że wszelkie uwagi krytyczne na temat każdego tłumaczenia urzędowego mogą służyć zaledwie dyskusjom natury akademickiej, bądź, jak w naszym przypadku, szlachetnym intencjom doskonalenia warsztatu tłumacza. W chwili publikacji, tłumaczenie urzędowe samo staje się aktem normatywnym i wszelka ingerencja w jego kształt, bądź weryfikacja post factum, staje się bezcelowa. Także w omawianym przypadku mamy do czynienia z tekstem, którego forma, posiadając moc wiążącą, nie podlega już weryfikacjom.

Kwestia "shall". W języku angielskim słowo "shall" oznacza zarówno czas przyszły jak i powinność, obowiązek. Jak podaje *Webster's New Encyclopaedic Dictionary* 1994, str. 941: znaczenia słowa shall są następujące: – la – used to express a command or exhortation (you shall go): b – used in laws regulations, or directives to express what is mandatory (it shall be unlawful to carry firearms): 2 a – used to express what is likely to happen in the future (we shall have to be ready, we shall see) b – used to express simple futurity (when shall we expect you 3 – used to express determination (they shall not pass).

Tymczasem na język polski tłumaczono często słowo shall jako wyrażające czas przyszły, np. art. 3 ust. 3 (będzie uważany), art. 3 ust. 4 (nie naruszy), art. 14 ust. 1 (nie będzie), art. 16 ust. 3 (będzie), czyli formułując zdanie w czasie przyszłym, a nie w trybie oznajmującym czasu teraźniejszego, choć tak właśnie w polskim języku prawnym najczęściej formułuje się przepisy prawne wyrażające obowiązek lub uprawnienie. Należy wszakże zaznaczyć, iż chociaż konwencja polskiego języka prawnego narzuca w tym przypadku jako pierwszy wariant czasu teraźniejszego, w tekstach prawnych spotkać można również formy czasu przeszłego, aczkolwiek ich nadużywanie nie jest zasadne.

Równoległe z zasadą bezwzględnego stosowania jednego ekwiwalentu dla jednego terminu istnieje dowolność w tym zakresie w odniesieniu do elementów stylistycznych tekstu. Tłumacz może tu dać upust swojej inwencji twórczej. We wstępie do konwencji słowo "considering" przetłumaczono jako "mając na uwadze", chociaż zwykle w polskich tekstach traktatów międzynarodowych otrzymuje ono postać "zważywszy", i tak zostało ono przetłumaczone np. we wstępie do Protokołu fakultatywnego do Międzynarodowego paktu praw obywatelskich i politycznych (Dz. U. z 1994, Nr 23, poz 80) i konwencji europejskiej o informacji o prawie obcym (Dz.U. z 1994 r. Nr 64. poz 272). Natomiast w dwóch protokołach dodatkowych do konwencji o ekstradycji słowa "considering" przetłumaczono jako "uważając". Tak więc, aczkolwiek jedno słowo angielskie ma aż trzy polskie odpowiedniki, taki zabieg należy traktować jako dopuszczalny.

Jest rzeczą nie znajdującą uzasadnienia, dlaczego jednoznaczny termin "the Governments signatory" został w preambule urzędowego tłumaczenia konwencji przetłumaczony jako "Państwa Sygnatariusze", a nie "Rządy Sygnatariusze", choć różnica obydwu pojęć nie jest chyba błaha.

Warto przy okazji zwrócić uwagę, że w języku angielskim wyrażenie "strona, która" to "the Party which" a nie "the Party who" (art. 14).

Dopuszczając się w naszych rozważaniach pewnej krytyki nie możemy wszakże zapominać, iż omawiane urzędowe tłumaczenie europejskiej konwencji o ekstradycji stanowi obowiązujący instrument prawny i mimo pewnych uchybień dostarcza jedynej w swoim rodzaju wiedzy terminologicznej i frazeologicznej z dziedziny, która tłumaczowi nie-prawnikowi może przysporzyć немало kłopotów. Z tego właśnie powodu, posługując się oryginalnym tekstem angielskiej konwencji o ekstradycji i jej polskim urzędowym tłumaczeniem, pragnę podzielić się z Państwem interesującą, jak sadzę, terminologią.

Europejska konwencja o ekstradycji czyli *European Convention on Extradition* (pragnę zwrócić uwagę na konwencję stosowania dużych liter w wersji polskiej i angielskiej – podobna praktyka występuje w nazewnictwie traktatowym) zawiera 32 artykuły (*Articles*), których prześledzenie da nam pojęcie o czym konwencja traktuje.

Article 1 obligation to extradite	obowiązek wydania
Article 2 extraditable offences	przestępstwa stanowiące podstawę wydania
Article 3 political offences	przestępstwa polityczne
Article 4 military offences	przestępstwa wojskowe
Article 5 fiscal offences	przestępstwa skarbowe
Article 6 extradition of nationals	wydanie własnych obywateli
Article 7 place of commission	miejsce popełnienia przestępstwa
Article 8 pending proceedings for the same offences	ściganie za to samo przestępstwo
Article 9 ne bis in idem	ne bis in idem
Article 10 lapse of time	przedawnienie
Article 11 capital punishment	kara śmierci
Article 12 the request and supporting documents	wniosek i załączone dokumenty
Article 13 supplementary information	informacje dodatkowe
Article 14 rule of speciality	zasada ograniczenia ścigania
Article 15 re-extradition to a third State	ponowne wydanie państwu trzeciemu
Article 16 provisional arrest	tymczasowe aresztowanie
Article 17 conflicting request	zbieg wniosków
Article 18 surrender of the person to be extradited	przekazanie osoby wydanej
Article 19 postponed or conditional surrender	odroczenie wydania lub wydanie warunkowe
Article 20 handing over the property	przekazanie przedmiotów
Article 21 transit	tranzyt
Article 22 procedure	procedura
Article 23 official language	język urzędowy
Article 24 expenses	koszty
Article 25 definition of "detention order"	"środki zabezpieczające" – definicja
Article 26 reservations	zastrzeżenia
Article 27 territorial Application	terytorialny zakres obowiązywania
Article 28 relations between this Convention and bilateral agreements	stosunki między niniejszą konwencją a porozumieniami dwustronnymi
Article 29 signature ratification and entry into force	podpisanie, ratyfikacja i wejście w życie
Article 30 accession	przystąpienie
Article 31 denunciation	wypowiedzenie
Article 32 notifications	notyfikacja

Terminologia i frazeologia Konwencji

(Poniższe terminy i frazeologizmy podane zostały w kolejności artykułów Konwencji. Numery za odpowiednikami polskimi oznaczają numer artykułu i odnoszą się do wszystkich poniższych terminów i frazeologizmów występujących w danym artykule aż do zmiany numeru. Kursywa w nawiasach zaznaczono propozycje autora artykułu.)

the Contracting Parties	Umawiające się Strony
the Governments signatory	Państwa-Sygnatariusze
obligation to extradite	obowiązek wydania
~ undertake to surrender to each other	zobowiązują się do wzajemnego wydawania
the requesting Party	Strona wzywająca
~ competent authorities of	właściwe organy strony wzywającej
to proceed for an offence against sb	ścigać kogoś za popełnienie przestępstwa
to be wanted	być poszukiwanym
~ for the carrying out of (~ to carry out)	w celu wykonania
a sentence	kary (<i>wyroku</i>)
or detention order	lub środka zabezpieczającego
the requested Party	Strona wezwana
extraditable offences	przestępstwa stanowiące podstawę wydania
offences punishable by	przestępstwa zagrożone
~deprivation of liberty	~karą pozbawienia wolności
~a detention order	~środkiem zabezpieczającym wydanie (<i>ograniczającym wolność</i>)
extradition	wydanie, ekstradycja
~ a request for	wniosek o wydanie
to submit a request for~	złożyć wniosek o~
to grant~	zgodzić się na wydanie; (<i>udzielić ekstradycji</i>)
to allow~	zezwać na wydanie; (<i>dopuszczać ekstradycję</i>)
to exclude~	wyłączać wydanie; (<i>wyłączać ekstradycję</i>)
to refuse~	odmówić wydania 7.2
a conviction	wyrok skazujący
a prison sentence	kara pozbawienia wolności
to make deprivation order	wydać środek zabezpieczający
to apply reciprocity	stosować zasadę wzajemności
substantial grounds for	poważne podstawy do
believing	przypuszczenia 3
an ordinary criminal offence	przestępstwo pospolite
to prosecute a person	ścigać
the taking or attempted taking of the life	zamach (<i>lub usiłowanie zamachu</i>) na życie
of the Head of State	szefa Państwa (głowy państwa) 5
files	akta 6
exhibits relating to the	przedmioty pozostające w
offence	związku z przestępstwem

the person claimed	(osoba, której wydania zażądano) 8
final judgment	prawomocne orzeczenie (wyrok)
to pass~	wydać~
proceedings	postępowanie
~to institute	wszczynać~
~to terminate	umorzyć~ 9
lapse of time	przedawnienie 10
offence punishable by death	przestępstwo zagrożone karą śmierci 11
death-penalty	kara śmierci
the conviction and sentence	orzeczenie skazujące 12
~ immediately enforceable	~ podlegające wykonaniu
warrant of arrest	środek zabezpieczający (nakaz aresztowania) 12
legal description (of an offence)	kwalifikacja prawna (przestępstwa)
the relevant enactments	przepisy prawne mające zastosowanie
the relevant law	prawo mające zastosowanie
rule of speciality	zasada ograniczenia ścigania 14
the surrender	wydanie (przekazanie) 14
a legal record	protokół
the final discharge	ostateczne zwolnienie
proceedings by default	tryb zaoczny
constituent elements (of an offence)	istotne znamiona czynu (ustawowe znamiona przestępstwa)
(the offence) under new description	(według nowej kwalifikacji prawnej)
in case of urgency	w nagłych wypadkach 16
to send request for extradition	wystąpić z wnioskiem o wydanie
provisional release	tymczasowe zwolnienie
conflicting requests	zbieg wniosków 17
on the appointed date	w oznaczonym terminie 18
to temporarily surrender	wydać tymczasowo 19
to hand over property	przekazać przedmioty 20
to seize property	zająć przedmioty
property	przedmioty
~ liable to seizure or confiscation	~ podlegające przypadkowi lub konfiskacie (~ zajęciu lub przypadkowi)
pending criminal proceedings	toczące się postępowanie karne
transit shall be granted	udzieli się zgody na tranzyt 21
~on submission of a request	~na wniosek
an unscheduled landing	ładowanie awaryjne (nieprzewidziane)
a criminal court	sąd karny 25

BIBLIOGRAFIA:

Knypl, Z., 1994, Europejska konwencja o ekstradycji. Komentarz. Wydawnictwo Stowarzyszenia Komorników Sądowych, Sopot.

Europejska konwencja o ekstradycji sporządzona w Paryżu dnia 13 grudnia 1957 r. Dziennik Ustaw Nr 70 z 1994 r., poz. 307.